

OPLEIDING DUURZAME GEBOUWEN

ENERGIE : BASISPRINCIPES

LENTE 2024

... Voor welk comfortniveau?

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel
.brussels

Florence GREGOIRE
écorce
LOGEMENTS CONSULTANT

- ▶ De ontwerp- en gebruikspareters die het comfort beïnvloeden, identificeren
- ▶ “Het” gewenste comfortniveau definiëren
- ▶ Rekening houden met de mogelijke gevolgen van een (technische, esthetische, financiële ...) keuze voor het comfort

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

COMFORT “A LA CARTE”

4 COMFORT: MEERDERE GEZICHTEN

Verband tussen energie en comfort?

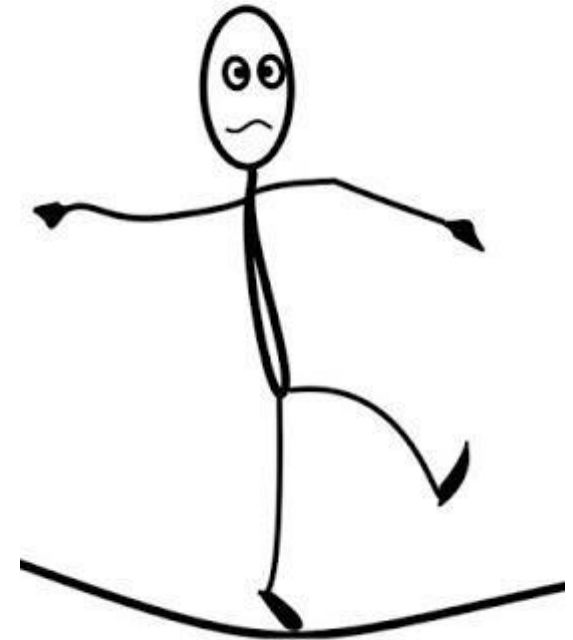

Bronnen: 1 - © PICSELI / Unsplash.com 2 - © Jason Rosewell / Unsplash.com
3 - © pxhere.com 4 - © Eli DeFaria / Unsplash.com

Definitie van de Gids duurzame gebouwen

- Situatie van thermisch evenwicht tussen menselijk lichaam en omgeving

Bron: <https://www.gidsduurzamegebouwen.brussels>

Belangrijkste uitdagingen volgens de Gids duurzame gebouwen

- ▶ sociologische uitdaging
 - welzijn van de bewoners of gebruikers
- ▶ milieu-uitdaging
 - thermisch ongemak kan leiden tot energieverblindend gedrag
- ▶ economische uitdaging
 - verloop van huurders, productiviteit en absenteïsme op het werk ...
- ▶ didactische uitdaging
 - antireclame van passief- of nulenergiegebouwen die geen comfort bieden

Hoe het begrip thermisch comfort objectief beschouwen?

- ▶ 6 parameters volgens P.O. Fanger

Ontwerp/regel-
parameters

Gebruiks-
parameters

Criterium

Temperatuur van de wanden

Luchttemperatuur

Luchtsnelheid

Vochtigheid

Metabolisme

Kledij

Bron : Leefmilieu Brussel

Ontwerp/regelparameters

Luchttemperatuur

Bron : écorce

Temperatuur van de wanden

Bron : écorce

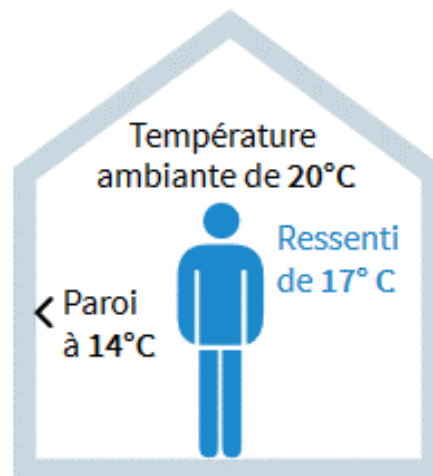
Ontwerp/regelparameters

Temperatuur van de lucht en de wanden

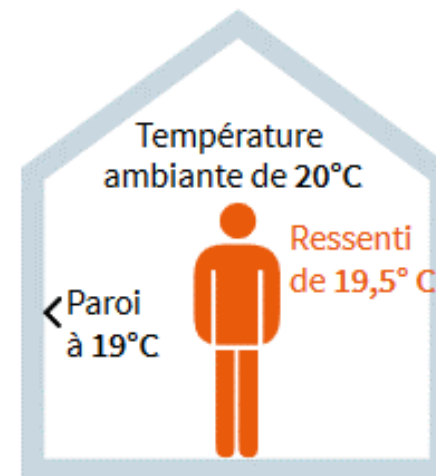
Welke invloed op de aangevoelde comforttemperatuur? (= operatieve temperatuur of resulterende droge temperatuur)

Operatieve temperatuur = $(T^{\circ}\text{lucht} + T^{\circ}\text{wanden}) / 2$
voor zover de lichtsnelheid niet meer bedraagt dan 0,2 m/s.

SITUATION INCONFORTABLE

SITUATION DE CONFORT

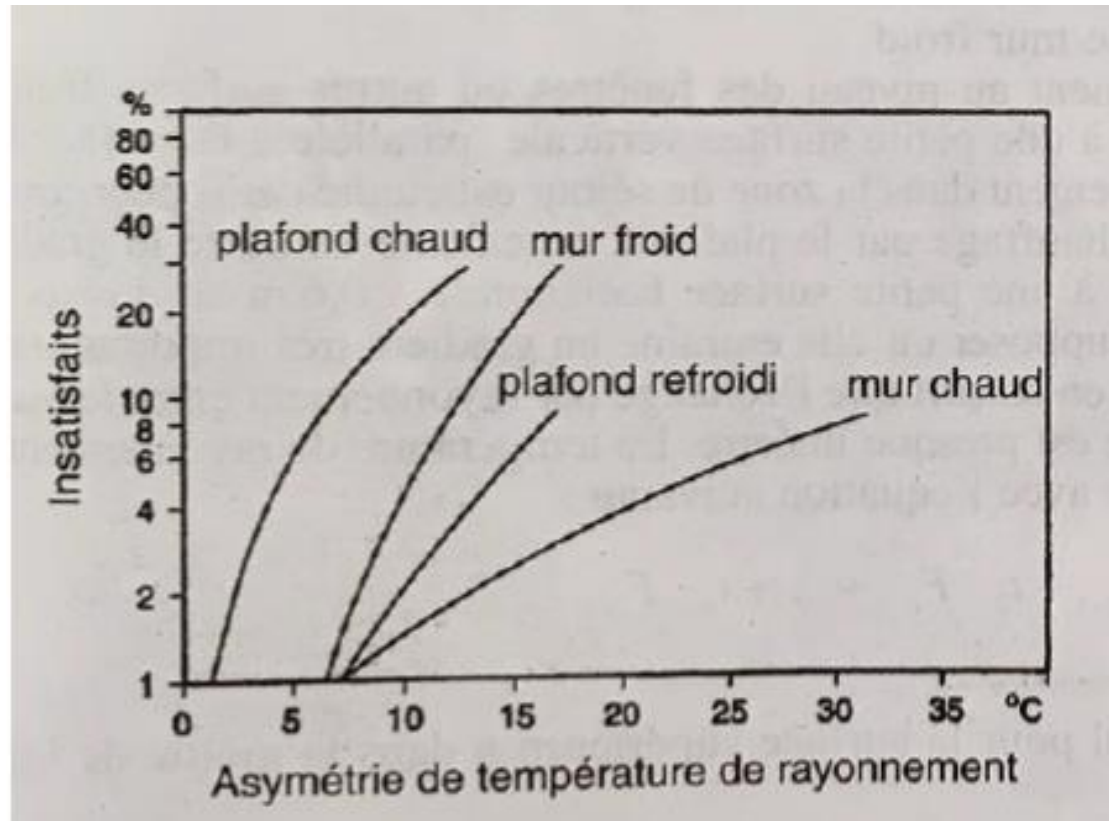

Bron: <https://www.gidsduurzamegebouwen.brussels>

Ontwerp/regelparameters

- Temperatuur van de wanden: verwarming/koeling aan de oppervlakte

Percentage ontevredenen wegens asymmetrie van de stralingstemperatuur

Bron: Recknagel 5^e Ed.

Ontwerp/regelparameters

► Luchtsnelheid

Binnen, invloed verwaarloosbaar indien $< 0,2 \text{ m/s}$

Restsnelheid	Reacties	Situatie
0 tot 0,08 m/s	Klachten over luchtstagnatie.	Geen.
0,13 m/s	Ideale situatie.	Heel comfortabele installatie
0,13 tot 0,25 m/s	Aangename situatie maar op de grens van comfortabel voor mensen die permanent stilzitten.	Comfortabele installatie
0,33 m/s	Oncomfortabel, papieren bewegen op de bureaus.	Supermarkten en winkels
0,38 m/s	Bovengrens voor mensen die zich langzaam verplaatsen.	Supermarkten en winkels
0,38 tot 0,5 m/s	Gevoel van aanzienlijke luchtverplaatsing.	Industriële installaties en fabrieken waar arbeiders in beweging zijn.

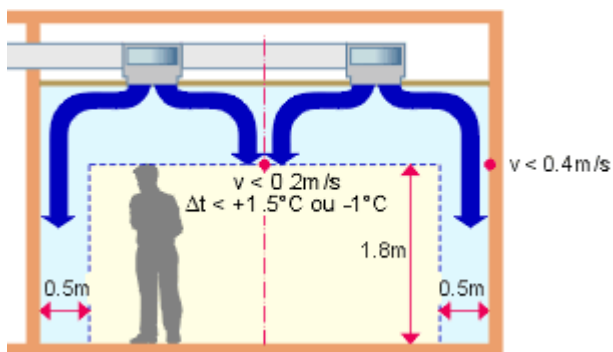
Bron: Energie plus

Ontwerp/regelparameters

- Luchtsnelheid

Binnen, invloed verwaarloosbaar indien $< 0,2 \text{ m/s}$

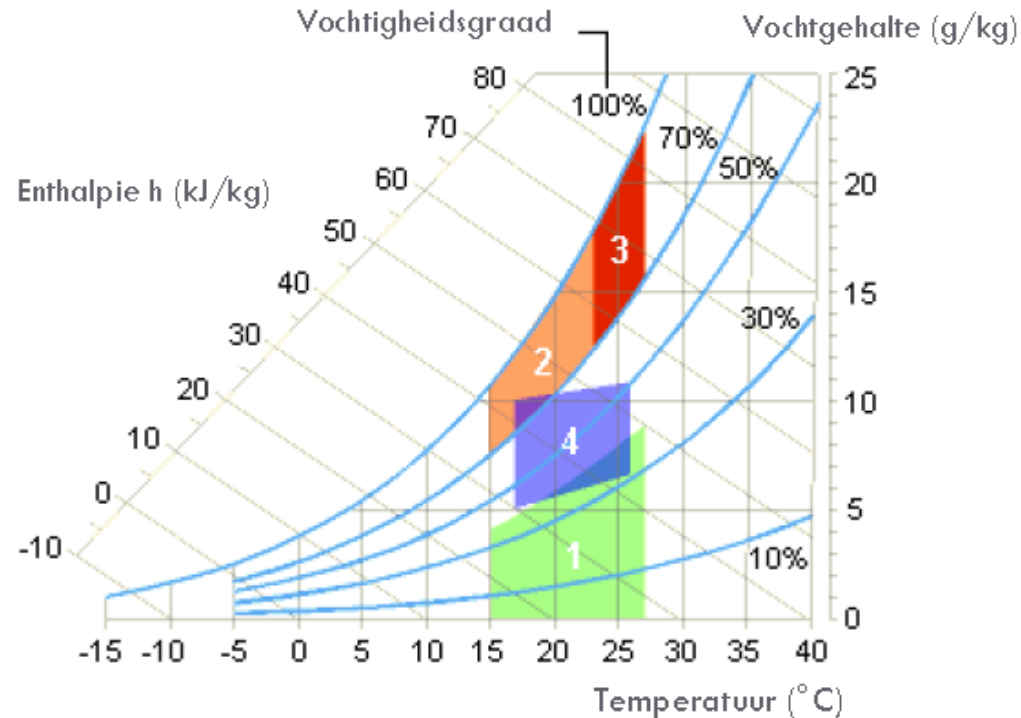

Bronnen: Energie plus, Trox, SIG air

Ontwerp/regelparameters

- Koppel luchttemperatuur / vochtigheid

Bron: R. Fauconnier

Zone 1: droogteproblemen.

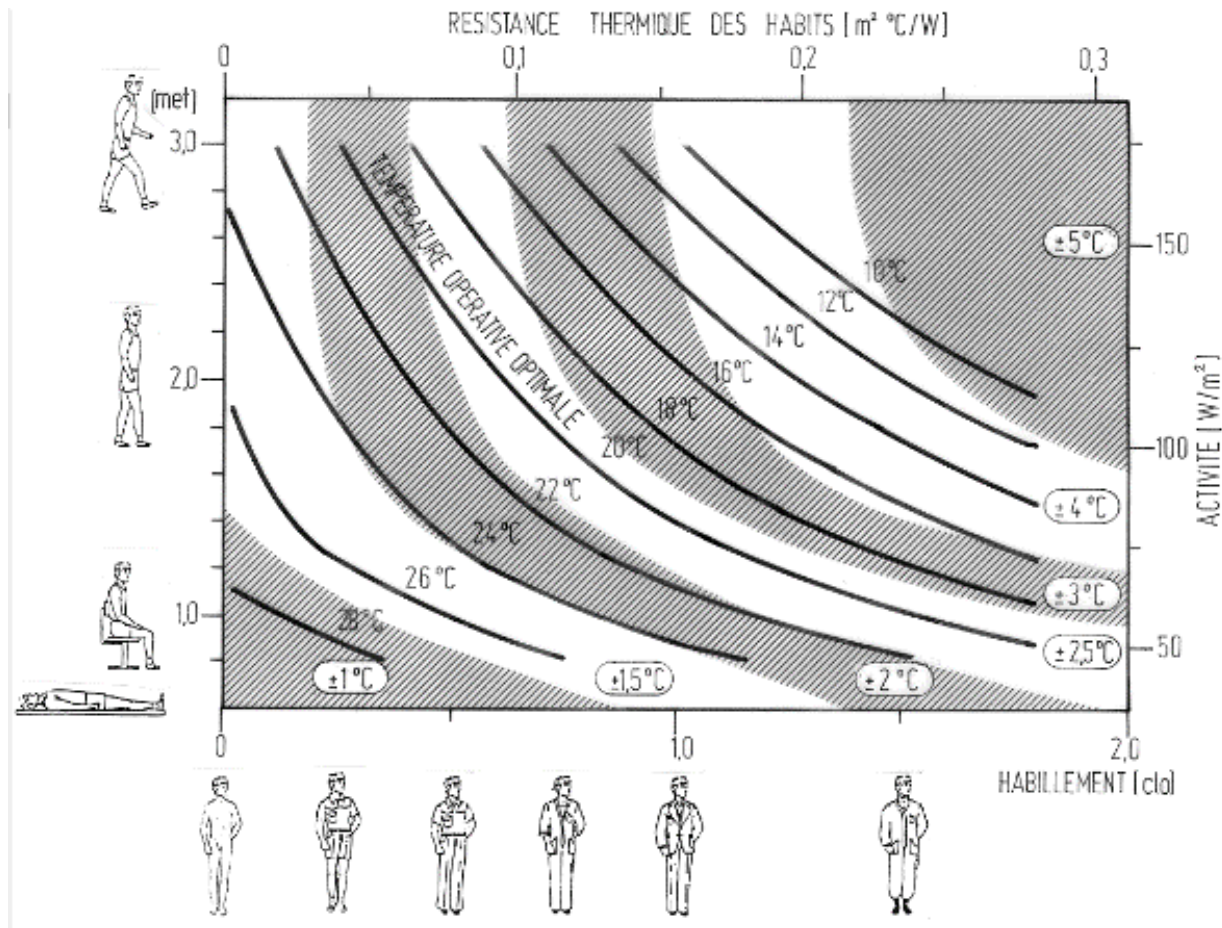
Zones 2 en 3: ontwikkeling van bacteriën en microzwammen.

Zone 3: ontwikkeling van mijtachtigen.

Zone 4: polygoon van hygrothermisch comfort

Gebruiksparameters

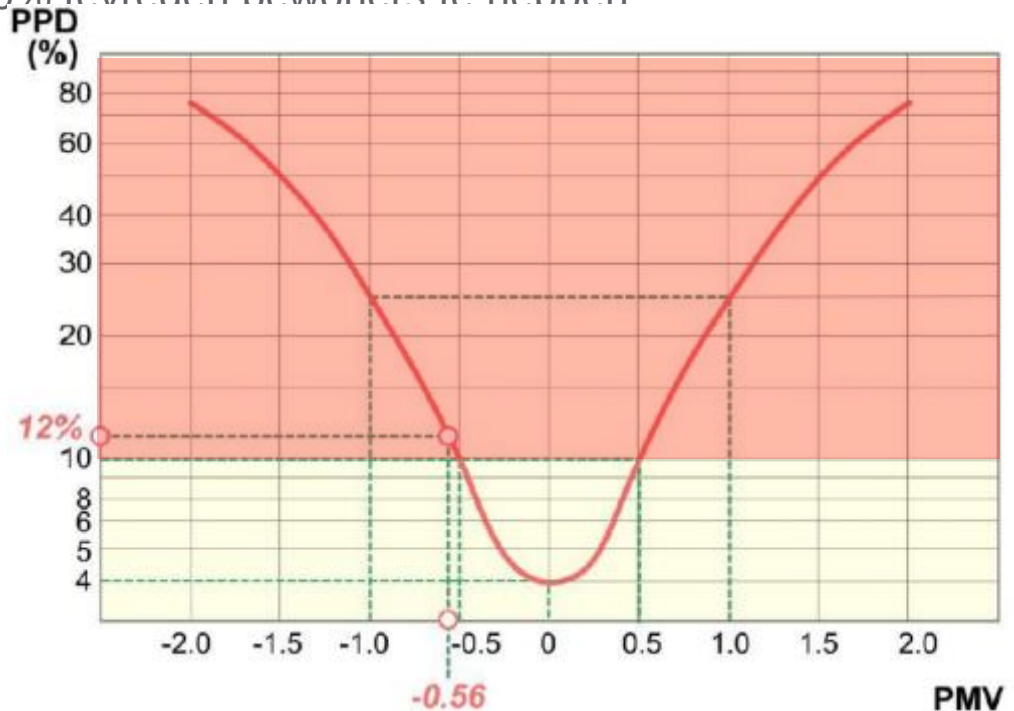
Ideale operatieve temperatuur rekening houdend met kleding en metabolisme

Bron: epfl

Gebruiksparameters

- ▶ Het model van Fanger kwantificeert het thermisch comfort door het percentage ontevreden enen in te schatten (Predicted Percentage of Dissatisfied of PPD)
- ▶ Het is onmogelijk om 100% tevreden bewoners te hebben

Bron: Energie plus

Comfort en matigheid

- ▶ Het comfort moet bereikt worden waar het nodig is
- ▶ Het is niet overal en/of altijd nodig
- ▶ Het kan (moet?) aangepast worden aan de ruimte (gang >< cleanroom)

⇒ **Andere mogelijkheden voor besparing dan door verbetering van de prestaties van de gebouwschil**

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

COMFORT À LA CARTE

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

- ▶ **Verwarming**
- ▶ Sanitaire warmwaterproductie
- ▶ Hygiënische ventilatie

COMFORT À LA CARTE

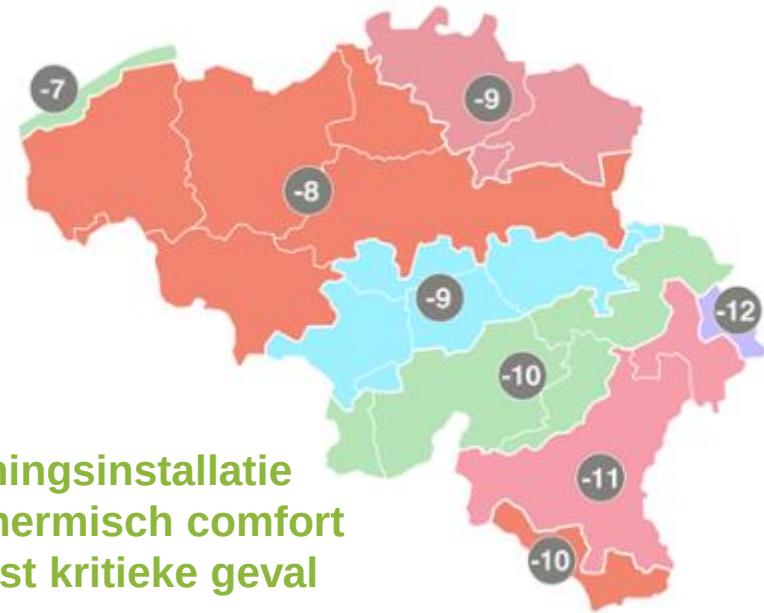
Verwarmen volgens de streefwaarden van de norm NBN EN 12831

- ▶ Principe: een constante binnentemperatuur aanhouden
 - Door de warmteverliezen (ventilatie en transmissie) te compenseren
 - Op de koudste dag
 - Zonder warmtetoevoer (door zoninstraling/intern)
 - Rekening houdend met een herinschakelfactor

- ▶ Globale benadering en per ruimte

- ▶ Resultaat = Vermogen [kW]

⇒ **Doelstelling: de verwarmingsinstallatie dimensioneren om het thermisch comfort te verzekeren in het meest kritieke geval**

Minimale basisbuitentemperaturen

Bron: Energie plus

Theoretische opfrissing

- ▶ Vermogen [kW]
- ▶ ≠ Energie [kWh]

- ▶ Analogie met verlichting:
 - Een lamp van 30 W die 1 uur brandt, verbruikt 30 Wh
 - Als ze 6 uur per dag brandt gedurende 1 jaar, verbruikt ze 65.700 Wh

Kent u het elektrisch verbruik van uw woning?

En uw verwarmingsverbruik?

$1\text{m}^3 \text{ gas} \approx 1\text{liter stookolie} \approx 10 \text{ kWh}$

Theoretische opfrissing

► En de energie?

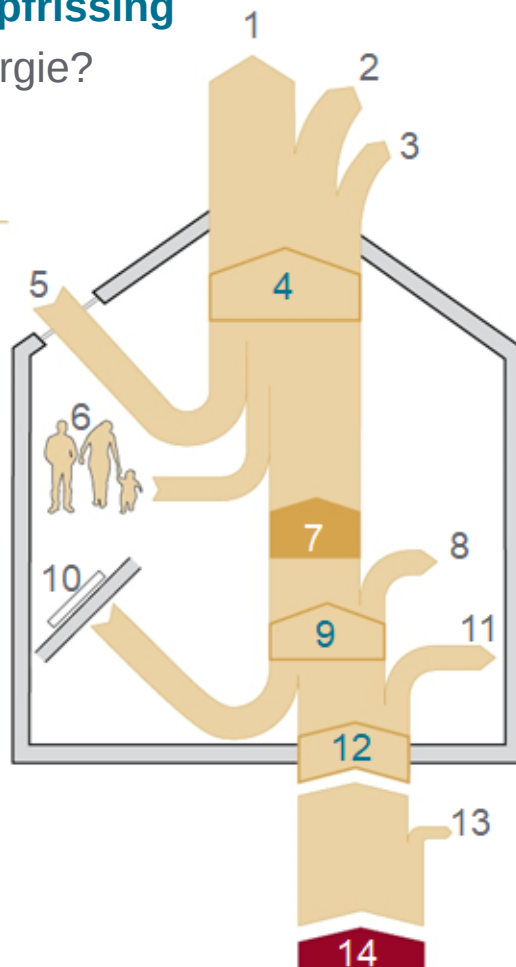
Nettobehoeft

Brutobehoeft

Eindverbruik

Primair
energieverbruik

1. Déperditions par transmission	Tranmissieverliezen
+ 2. Déperditions par ventilation volontaire	Verliezen door in/exfiltratie
+ 3. Déperditions par in/exfiltration	Ventilatie verliezen
= 4. Déperditions totales de l'enveloppe	
- 5. Apports solaires	Zonnewarmtewinsten
- 6. Apports internes	Interne warmtewinsten
= 7. Besoins nets en énergie pour le chauffage	Netto energiebehoefte voor ruimteverwarming
+ 8. Pertes du système	Verliezen van het verwarmingssysteem
= 9. Besoins bruts en énergie pour le chauffage	Bruto energiebehoefte voor ruimteverwarming
- 10. Solaire thermique éventuel	Potentiële bijdrage van het thermische zonnestelsel
+ 11. Pertes de production	Productieverliezen
= 12. Consommation finale pour le chauffage	Eindenergieverbruik voor ruimteverwarming
+ 13. Pertes de transformation	Transformatieverliezen
= 14. Consommation d'énergie primaire pour le chauffage	Primair energieverbruik

Bron: EPB-gids Waals Gewest 3.2

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

- ▶ Verwarming
- ▶ **Sanitaire warmwaterproductie**
- ▶ Hygiënische ventilatie

COMFORT À LA CARTE

SWW-productie

- ▶ Principe: over warm water beschikken bij de aftappunten
 - Telkens wanneer er vraag is (tapprofiel)
 - Aan de gewenste temperatuur
 - Met zorg om legionella te voorkomen

- ▶ Resultaat = Vermogen [kW]
 - met of zonder boiler (doorstroom $\neq$ accumulatie)
 - met of zonder SWW-lus

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

- ▶ Verwarming
- ▶ Sanitaire warmwaterproductie
- ▶ **Hygiënische ventilatie**

COMFORT À LA CARTE

Zorgen voor hygiënische ventilatie

- ▶ Doel: de luchtkwaliteit binnen verzekeren
 - Voor de gebruikers
 - Voor het gebouw
- ▶ Principe: verse lucht toevoeren in droge en afvoeren in vochtige ruimten
- ▶ Resultaat: luchtdebiet (m^3/h)

Zorgen voor hygiënische ventilatie

- ▶ Waarom? ter bestrijding van verontreiniging door

- de menselijke aanwezigheid

Geuren (keuken, toiletten, afval, huisdieren,

Tabaksrook

Vocht (60 - 500 g/uur per persoon)

CO₂

...

- het gebouw en zijn uitrustingen

VOS-uitstoot: tapijt, vinyl

Verf, lijm, oplosmiddelen

Printers, kopieertoestellen, faxtoestellen,

CO (open verbrandingstoestellen)

Condensatie en te grote vochtigheid

...

- Vervuilers verbonden aan de buitenomgeving

Radongas

Pollen

Fijne stofdeeltjes

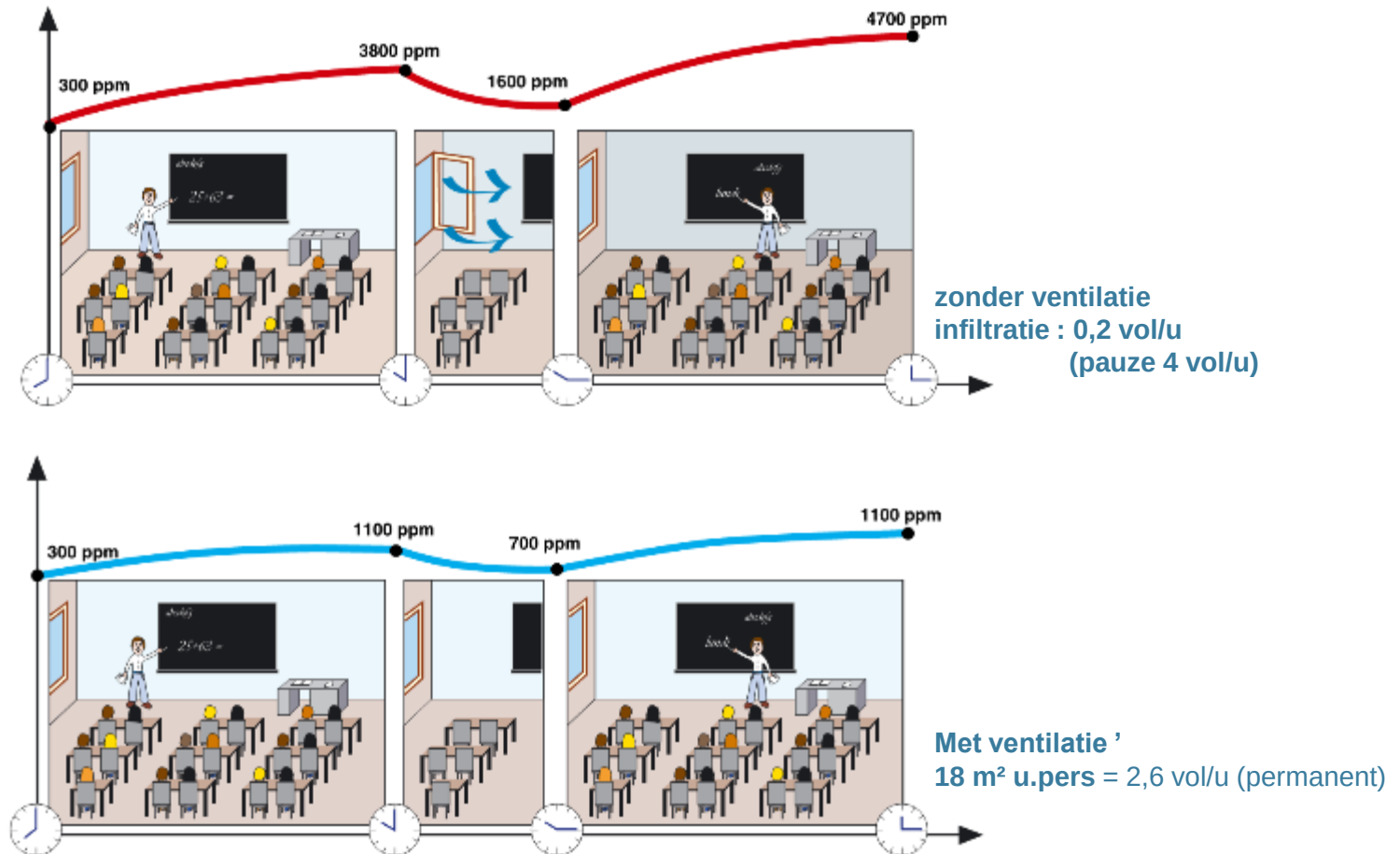
Vervuilende gassen

...

Voorbeeld van evolutie van CO₂-concentratie

Klas van 25 leerlingen 2 uur les >>> 15 min pauze >>> 2 uur les

Voorbeeld van vervanging van ramen

Bron: ICEDD

BEGRIP COMFORT

BASISCOMFORT

COMFORT À LA CARTE

Twee voorbeelden (onder andere...)

- ▶ Helderheid en energie
- ▶ Actieve of passieve koeling

Kunstmatige verlichting

Aanbevelingen van NBN EN 12464 Licht en verlichting - Werkplekverlichting
(Deel 1 = binnen / Deel 2 = buiten)

- Verlichtingssterkte, uniformiteit, verblinding
- Kleurweergave
- Luminantie van de armatuur
- ...

Natuurlijke verlichting

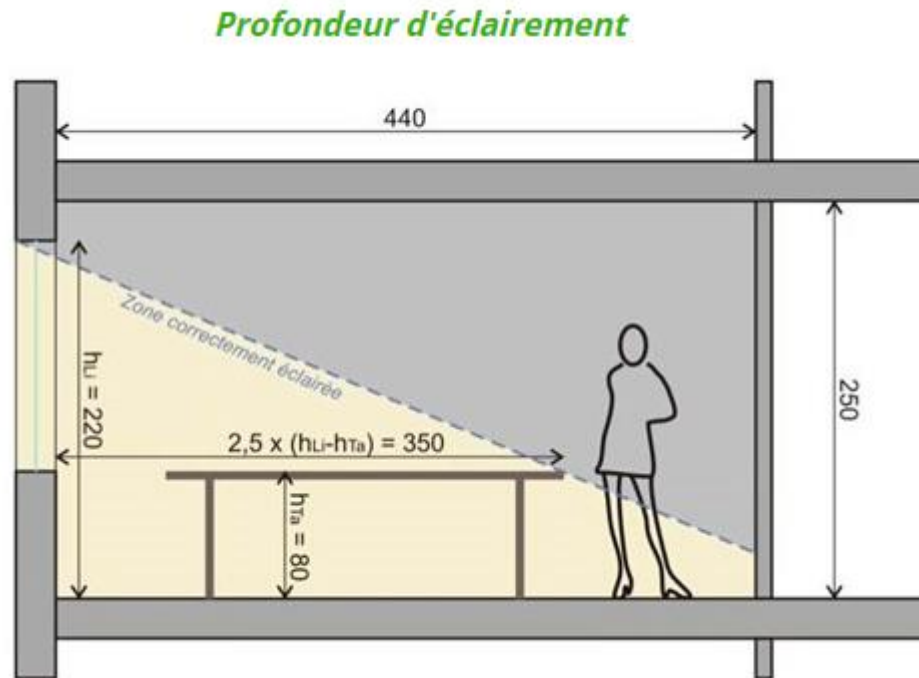
Aanbevelingen van NBN EN 17037 Daglicht in gebouwen

- Verlichtingsniveau
- Zicht naar buiten
- Blootstelling aan de zon
- Bescherming tegen verblinding

Natuurlijke verlichting

- Natuurlijk verlichte diepte = $a \times (h_{SL} - 0,8)$ [m]

Bron: ReLoSo

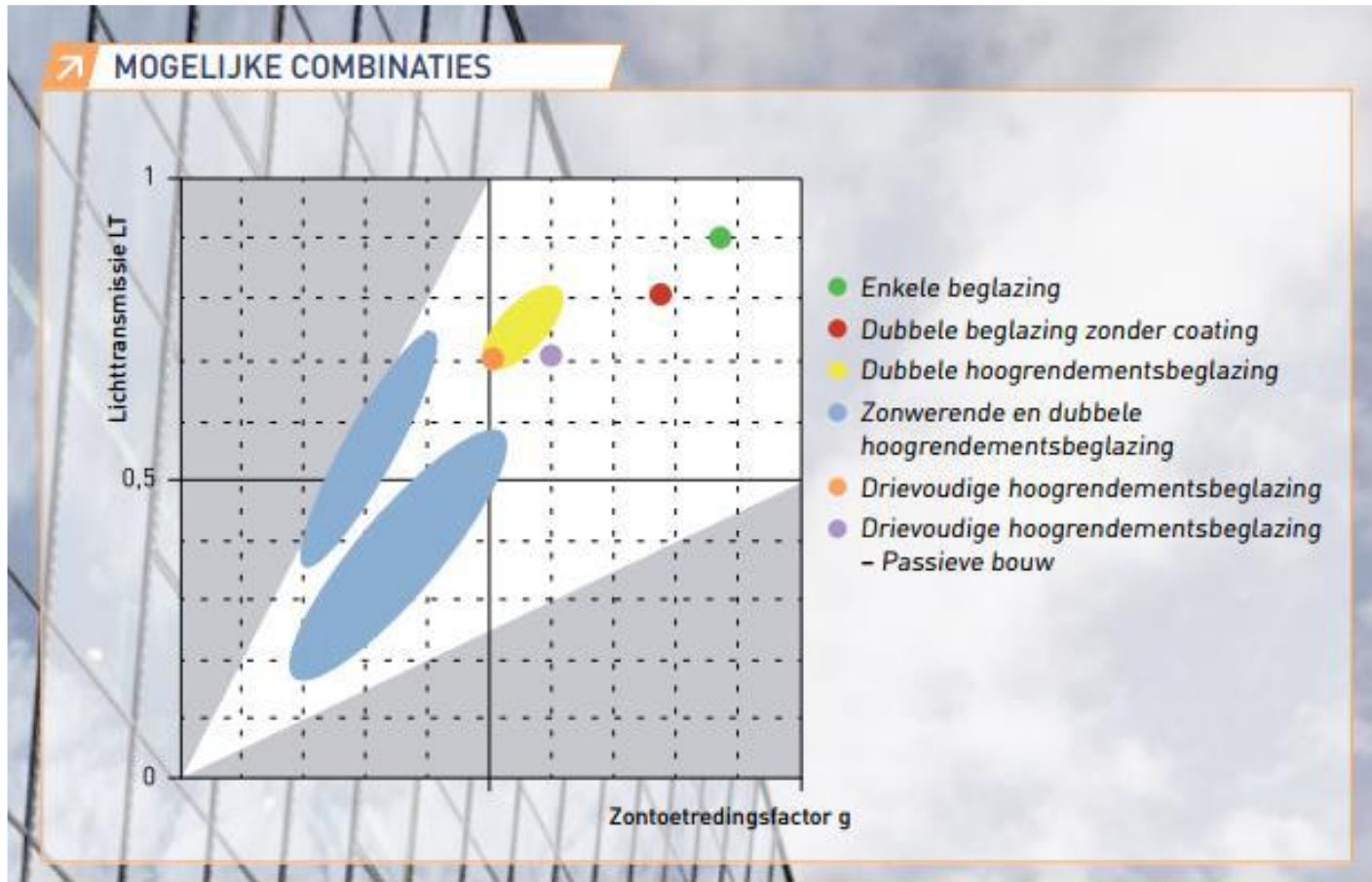
Index a

Slaapkamers	< 2.5
Woonkamers	< 3.0
Keukens	< 2.6
Klaslokalen	< 3.5
Kantoren	< 2.6

Natuurlijke verlichting

- Keuze van beglazing

Bron: VGI - FIV

Actieve of passieve koeling?

- Hoe waarschijnlijk is het oververhittingsrisico?
- in tijdspercentage
 - ten opzichte van een te bepalen temperatuur

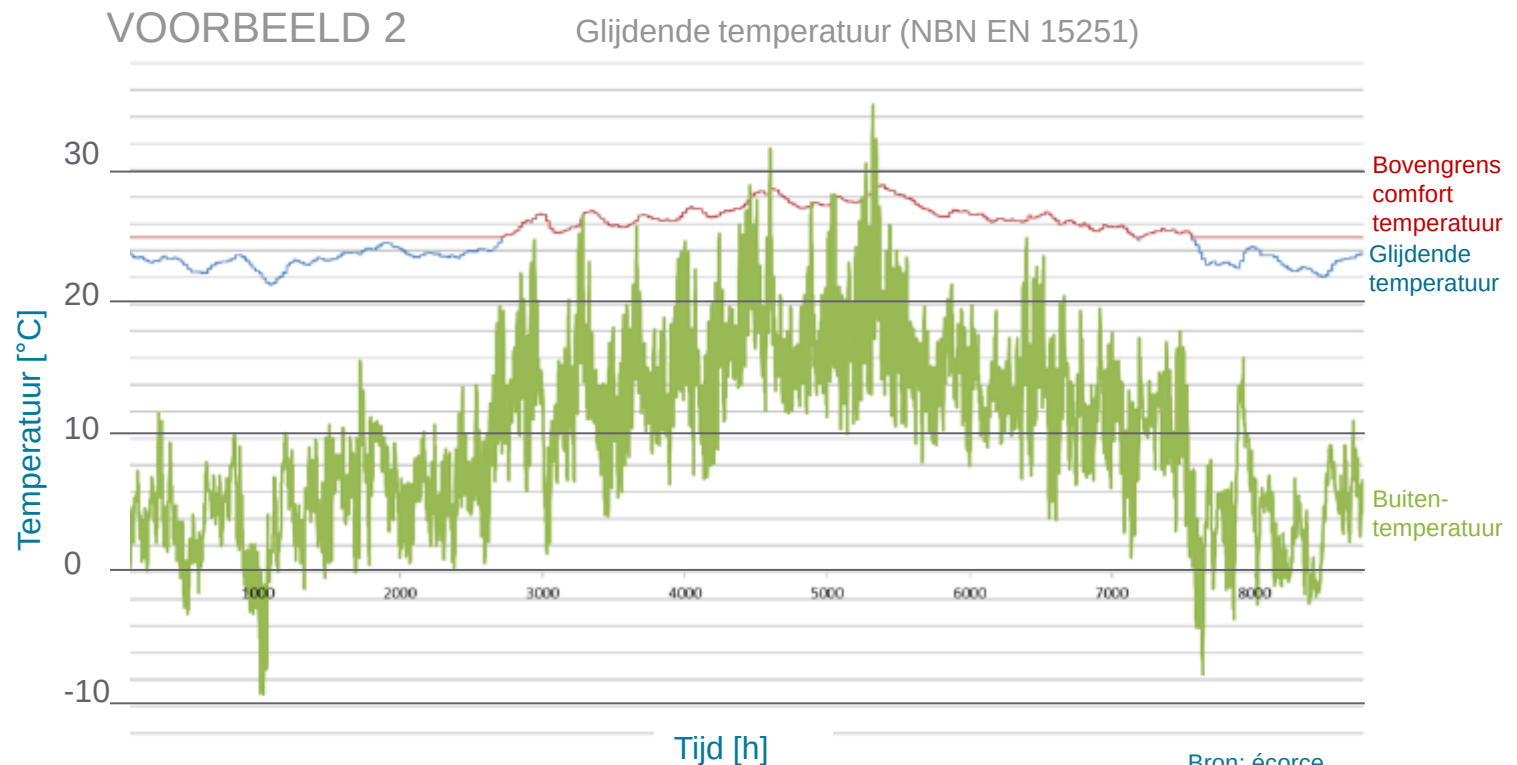
VOORBEELD 1: De temperatuur mag niet meer dan 25 °C
bedragen gedurende meer dan 5% van de tijd
Criterium van passiefcertificatie, volgens criteria van Passiefhuis-Platform

Actieve of passieve koeling?

→ Hoe waarschijnlijk is het oververhittingsrisico?

- in tijdspercentage
- ten opzichte van een te bepalen temperatuur

Actieve of passieve koeling?

- Bij ontwerp van woningen,

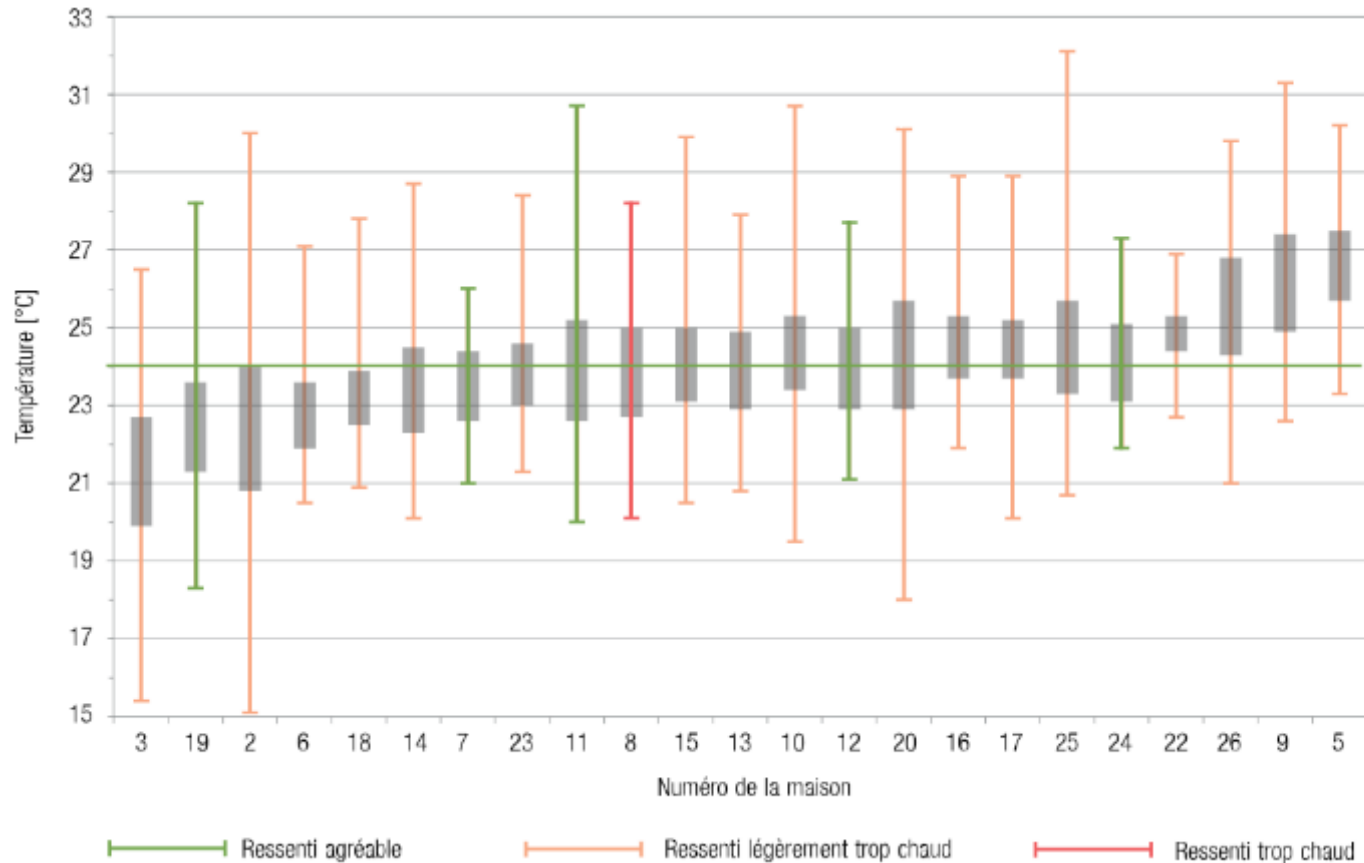
is actieve koeling een luxe...
... met een energie- en milieukost!

- Bij ontwerp van tertiaire gebouwen

is elke situatie anders
en moet bestudeerd worden

In woningen

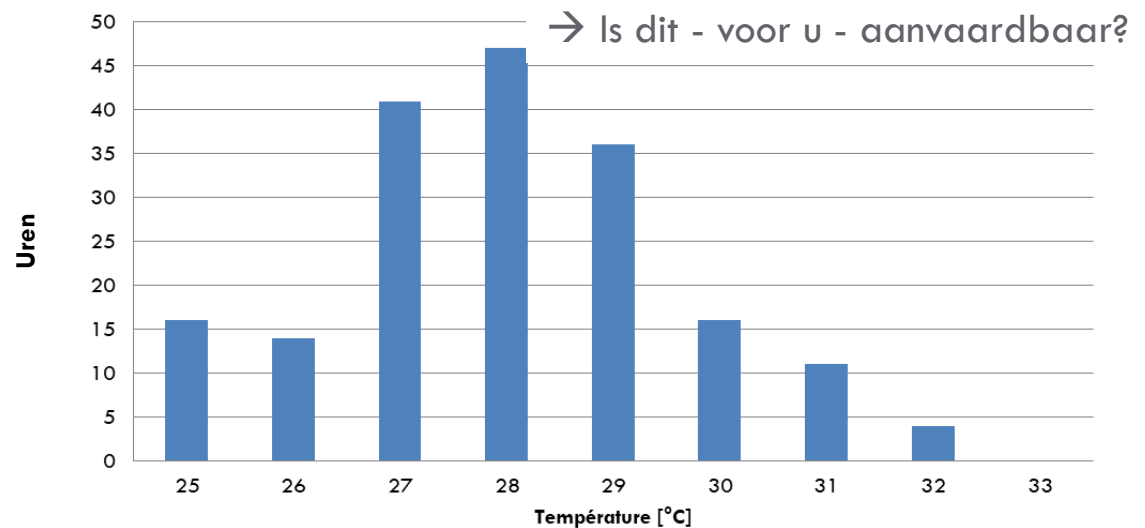
Binnentemperatuur in ouderlijke slaapkamer,
gemeten van 21/06 tot 22/09/16 van 22 tot 6 uur
Bron: Project MEASURE, Buildwise - UCL

In tertiaire gebouwen

- ▶ Actieve of passieve koeling?
 - Uitgangshypothesen?
 - Evaluatie
 - via dynamische simulatie
 - (Bij bestaand gebouw) evaluatie door monitoring
 - Uitwisseling en interpretatie van de resultaten

Voorbeeld project “X” - Aantal uren oververhitting (op een jaar)

- ▶ Een duurzaam ontwerp vereist een geïntegreerde aanpak van de energie- en comfortaspecten
- ▶ De comfortparameters kunnen worden geobjectiveerd (bijvoorbeeld wat betreft het thermisch comfort)
- ▶ In een comfortabel gebouw verklaart 90 tot 95 % van de gebruikers zich tevreden
- ▶ Het garanderen van basiscomfort is een vereiste
- ▶ Om verder te gaan:
 - Moet rekening worden gehouden met het profiel van de toekomstige gebruikers en de opdrachtgevers
 - De gevoeligheid van het ontwerpteam maakt het mogelijk andere aandachtspunten te identificeren
 - Om een absoluut comfort te verzekeren moeten de technische, financiële en milieugevolgen in aanmerking worden genomen
- ▶ Comfort is een kwestie van consensus

Gids duurzame gebouwen

www.gidsduurzamegebouwen.brussels

- Thema I Welzijn, comfort en gezondheid in duurzame gebouwen
Dossier I [Het thermisch comfort verzekeren](#)
Dossier | [Zorgen voor visueel comfort dankzij natuurlijk licht](#)
Dossier I [Het ademcomfort verzekeren](#)

Opleidingen en seminars

- Schrijf u in voor de door Leefmilieu Brussel georganiseerde opleidingen
<https://leefmilieu.brussels/opleidingenduurzamegebouwen>

Raadpleeg [gratis](#) alle documentatie!

Websites

- ▶ Energie plus
<https://energieplus-lesite.be/>
- ▶ Blog incub: artikel over de zes componenten van thermisch comfort
<https://www.incub.net/les-six-composantes-du-confort-thermique/>

Artikelen

- ▶ SPW Énergie Wallonie, 2018, Guide pratique pour les architectes, La conception globale de l'enveloppe et l'énergie, 2ieme Ed., ville
<https://energie.wallonie.be/servlet/Repository/guide-bleu-enveloppe-et-energie-optimise.pdf?IDR=41647>

Florence GREGOIRE

Ir projectverantwoordelijke
écorce nv

☎ + 32 4 226 91 60

✉ info@ecorce.be

BEDANKT VOOR UW AANDACHT

